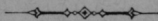

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 7.

V Ljubljani, 1. aprila 1880.

Tečaj XX.

„Corrigenda“ v pedagogični zgodovini Böhm-ovi.

(Dalje.)

Ozrimo se najpred na predreformacijsko dôbo, tako zvani srednji vek, za kateri nimajo nasprotniki drugačne barve, nego temno, černo. In res so to dôbo, zlasti njen konec, tako očernili in ogerdili, da dotični zgodovinarji — občni in pedagogični — že kar ne znajo drugače pričeti lutrovega časa, nego s tem, da stereotipno popisujejo vsestranski vednostni in nravni propad in zlasti neusmiljeno mahajo po osebstvu sv. cerkve. To pa zato, ker bi radi pokazali, da si je res Luter zaslužil ime „reformator“ — popravljavec, da bi se bolj in bolj zgubilo njegovo drugo ime, zasluženi pridevek: odpadnik. To ravnanje pa je naravno: laž se ne da z resnico podpreti; da se laž ohrani, treba jej je jako zvitih nog za mnogoverstna kriva pota. A to je nenaravno, da bi katoličanje neresnično napadanje molčé, ali celo z veseljem — „beifällig!“ — sprejemali, za denar kupovali in se ga trudoma učili!

Čudno je to, kako se nekte reči globoko vkoreninijo, da jih ni moč leta in leta porovati! Kakor se zastarela rija zagriže v terdo železo, tako se je vdomačila óna napaka v zgodovinske knjige. Celo dobromisleči zgodovinci si postavijo večkrat tak mostič, preden stopijo na tla protestantske zgodovine; kako pa še le nam krivični!

Toda zdaj bo moralo biti to drugače, ko so mnogi učenjaki začeli prav resno po virih iskati historične resnice. Protestantska „Reichspost“ je Janssen-ovo že zadnjič omenjeno zgodovinsko delo pretresovala v daljših sostavkih in slednjič pride do sklepa, da je zgodovina nemškega naroda „eine That des Katholicismus“.*) V tem velikanskem

*) „Alte und neue Welt“ 1878, stran 426.

delu je na široko in temeljito dokazano, da konec srednjega veka (zadnjih petdeset let pred tako zvano reformacijo) je prav za prav dōba nemške reformacije,*) seveda v boljšem smislu.

Predolgo bi bilo Bōhma zavračevati po vsej sredoveški zgodovini, ker treba bi bilo napisati celo knjigo, ki bi večinoma ravno nasprotno učila od tega, kar njegova; tudi bi morali stare reči ponavljati, ki jih je „Učiteljski Tovariš“ že l. 1862 obširno obravnaval. Naj tedaj tukaj zadostuje, da si ogleđamo samo konec srednjega veka, t. j. od srede petnajstega stoletja do Lutra (1517).

Kdor se po enakih knjigah, kakor je Bōhm-ova, zgodovine uči in potem svoje dušno oko upré v ono dōbo: kaj vidi? — samo nevednost, zaspanost in topost med priprostim narodom, nekaj tužno mertvega! In zlasti nepopisljivo zanikernost med duhovstvom — le-ti samo pojedajo, popivajo in počivajo! A prečitaj tako zgodovinsko delo, kakor je Janssenovo — kako se ti ves drugačen svet odpre! kako delalni, kako vneti, kako energični duhovi se ti pokažejo! In tudi med priprostim ljudstvom kako živahno vdeleževanje!

Tisto je sicer res in nihče ne more tajiti, da naš čas prekosi prejšnja stoletja v raznih učenostih in da se daje priprostemu ljudstvu priloznost, veliko več se učiti, nego je bilo to mogoče v prejšnjih časih. A važno vprašanje je to, če so pri tem ljudstva bolj srečna, če je zdaj v obče več blagostanja in npravne poštenosti? Potomci, ki bodo našo zgodovino pisali, bodo imeli zastran šolstva lahko reč, ker bodo našli visoke kupe statističnih izkazov, česar mi iz starih časov pogrešamo, ker „njega dnij“ se je (saj primeroma) več delalo, nego pisalo, zdaj pa se le prerado več piše, nego dela; vendar bodo težko pozabili zapisati strašansko revščino in grozovito moralično sprevidenost med ljudstvom. Za izgled bodo lahko navedli politične rovarje raznih barv, samomore mladih in starih itd., ogromno število beraških otrok, ki so primorani celo v mrazu bosí hoditi v šolo, navedli bodo n. pr. očeta, ki je (kakor „Vaterland“ piše) na rami nosil svojega otroka v šolo zato, ker mu ni imel zakej kupiti obutala itd. Pravični zgodovinar ima hvaliti le take čase, ki vzgojajo npravne, poštene in srečne ljudi; dōba, v kateri večina ljudi strada, ni hvale vredna, ko bi bilo tudi dokazano, da je vsak drugi človek — učenjak!

Pa če se tudi navdušujemo za napredek, kolikor je na zdravi podlagi občinstvu koristen, vendar pri vsej tej navdušenosti za pridobitve novega časa nimamo pravice, kamenje pobirati in metati na stare minule čase. To bi bilo smešno, tako smešno, kakor če bi hoteli otroka ali nedoraslega mladenča zato zmerjati, ker ni duševno in telesno še tako

*) Ibi 1876, stran 567.

razvit, kakor kak polnoletni mož. In ravno srednji vek se sme imenovati mladostna dōba sedanje omike.

Veliko krivico delajo temu veku oni, kateri mu očitajo nevednost in zanemarjenost. Srednji vek je po svoje silno veliko storil za oliko. Mladina se sicer od molitve ni odvrāčevala, otroci so se učili moliti, ubogati in više spoštovati, učili so se očenaš, češenamarijo, zapovedi Božje itd. (kar sem ter tje Bōhm nekako sarkastično omenja, kakor bi to nič ne bilo); a učili so se tudi brati in pisati ter mnogokaj, kar je bilo po tedajnih nazorih za življenje potrebno. Že je bilo pričakovati naj lepšega vspeha, že je bilo sem ter tje sadunosno cvetje nastavljeno; kar je prišla tako zvana reformacija in je za precej let nazaj potisnila kulturni razvoj. Večletne vojske so nastale; mesto mile kerščanske olike širiti se je jela po eni strani tiranska oblastnost, po drugi prešerna divjost itd.

Tolika mera olike seveda v onem veku še ni bila mogoča, kakor sedaj, kajti obširnost splošne olike raste od leta do leta. Po tej obširnosti tudi nima nihče pravice prejšnjih časov soditi; pač pa se smejo soditi po tem, koliko volje, vneme in gorečnosti so imeli za oliko, učenost in napredek. In ravno ta vnema, gorečnost za vedo in umetnost se kaže po vsem srednjem veku, osobito pa v dōbi, o kateri tu govorimo. O tej piše Janssen:

„Ein tiefgehender Bildungsdrang, vorzugsweise beruhend auf der Tüchtigkeit und dem Wohlstande des Bürgerthums, bemächtigte sich in jugendlich kräftiger Regsamkeit aller Klassen des Volkes. In Stadt und Land wurden niedere Schulen gestiftet oder die vorhandenen verbessert und man suchte überhaupt für die Volkserziehung eine feste Grundlage in der Schule zu gewinnen. Die Gründung unzähliger Gymnasien und vieler Universitäten lieferte den Beweis, wie tief das Bedürfnis der Bildung allenthalben empfunden wurde. Geistige Arbeit und Energie auf dem Boden christlichen Glaubens und kirchlicher Weltanschauung war der stärkste und eigenthümlichste Charakterzug des Zeitalters, welches sich von der Mitte des 15. Jahrhunderts bis zum Auftreten des kirchenfeindlichen jungdeutschen Humanismus erstreckt. Es war eines der gedankenreichsten und fruchtbarsten Zeitalter deutscher Geschichte; auf dem religiös-sittlichen, auf dem staatlichen und auf dem wissenschaftlich-künstlerischen Gebiet das eigentliche Zeitalter deutscher Reformation“.

V dokaz te velike dušne živahnosti in splošne vneme za oliko nam poleg drugih prikazni zadostuje iznajdba in čudovito naglo razširjanje tiskarstva.

Naš čas se tolikanj baha zaradi raznoterih iznajdeb; naj bo v svoji ponosnosti pa tudi pravičen in naj ne krati zaslužene slave srednjemu

veku, kateri nam je daroval iznajdbo, ki je nekako podlaga skor vsim poznejšim iznajdbam — tiskarstvo!

Böhm se samega sebe udari, pa še precej, ko piše (na str. 40): „Der Zustand des Schulwesens kurz vor der Reformation. Eigentliche Volksschulen gab es noch nicht; sie waren im heutigen Sinne vor der Erfindung der Buchdruckerkunst kaum möglich“ ter reč tako zasuče, kakor da je začel Luter vse na novo, kar na gola tla zidati. Malo manjka, da ne reče („med versticami“ se pa lahko bere): Luter je iznajdel tiskarstvo, nemške šole in nemški jezik! In vendar so Lutrove oči še le luč sveta zagledale, ko je bilo tiskarstvo že v možki dôbi tako veliko, da se je raztezalo že po vsej civilizirani Evropi; ko je še Luter v zibeli ležal, je bilo že 40 let staro in ko je cerkvi pokorščino odrekel, je štel že svojih 70 let!

Če je tedaj Böhm u. dr. Luter zarija kulture, potem je to pot zarija zamudila solčni vzhod; in tak anahronizem se vsakako mora prečrtati protestantskim zgodovincem.

Iznajdba tiskarstva je že sama na sebi djanje marljivega dušnega dela, nikakor ne znamenje zasplosti. Še večji protest protestantskim terditvam je pa čudovito urno razširjanje tiskarstva, razširjanje na vse vetrove, katero ni hotelo Lutra čakati.

Ko bi bili ljudje takrat res tako zaspali, nedovzetni za kulturo in tako nevedni, kakor Böhm meni; kdo bi se bil menil za tiskarijo? Vse bi bilo spet zaspalo! Toda zgodovina nam nasprotno kaže, kako hitro in v množnem številu so se širile tiskovine, in še naj bolj tiste tiskovine, ki so bile namenjene prostemu ljudstvu.

Če še to dokažemo, odpade terditev Böhm-ova (str. 41): da se do Lutra ni nihče zmenil za priprosto ljudstvo!

Stare listine pripovedujejo, s koliko radostjo so pozdravili narodi novo iznajdbo; in to veselje je bilo porok vspešnega razširjanja. Zgodovinsko se da dokazati, da je bilo do l. 1500 že več ko 1000 tiskarjev. Že o tem času je bilo v naj večih mestih po 20 tiskarnic; v Nürnbergu je bilo do l. 1500 sprejetih 25 tiskarjev v meščanstvo.

Z Nemškega so se mnogoštevilno naselili tiskarji še po raznih družih deželah. Kjer pa treba mnogo delavcev, je znamenje, da se tam ne manjka dela. Janssen pravi: „Unzählig viele Druckwerke aus dem 15. Jahrhundert sind theils in den späteren religiösen Kämpfen und in den Bürgerkriegen verloren gegangen, theils bis in unser Jahrhundert herein unbeachtet geblieben und verschleudert worden. Dennoch kann man die Zahl der noch jetzt vorhandenen aus der Zeit bis zum Jahre 1500 auf mehr als 30.000, von welchen sehr viele drei bis vier Folio-bände stark sind, ansetzen und hieraus einen Rückschluss machen auf die geistige Arbeit und Energie jener Zeit“.

Pa nikar ne mislite, da so bila to samo dela za učenjake (kajti takim Böhm še nekaj zaupa, menda zato, ker se je bila med njimi že sem ter tje začela tista avtoriteto spodkopujoča stranka, ktereje je pozneje Luter stopil na čelo). Ne, tudi priprosto ljudstvo je bilo precej v začetku deležno blagoslova „nove umetnosti“, kajti tiskali so, ne le sveta pisma v nemškem jeziku in mnogoverstnih molitvenih in pobožnih knjig raznega zadržaja v mnogih natisih („Hoja za Jezusom“ je štela do l. 1500 v raznih jezikih 59 izdaj!) temuč tudi druge spise za ljudstvo, pesmi, pregovore, povesti, gospodarske obravnave itd. Tako je bila knjiga o poljedelstvu, ki jo je bil spisal senator Peter de Crescentiis, od l. 1470—93 tiskana v desetih raznih izdajah po nemško in latinsko, celo z lepimi podobami okinčana; razširjena je bila tudi knjiga „das Buch der Natur“ in neka druga tej enaka „das Buch von den fruchten, baumen und krautern“; in mnogo mnogo ljudskih povesti, kratkočasnic, potopisov itd. se hrani iz tistih časov.

Vse to nam kaže, kako je bilo v onem času ljudstvo vajeno in veselo branja. O takem splošnem veselju za branje in pisanje imamo tudi zapisane dokaze v knjigah iz tistega časa.*) Če je pa bralo in pisalo ljudstvo, se je moralo gotovo kje učiti, je moralo gotovo v mnogih krajih imeti šole.

Zlasti se je tedanja duhovščina veliko prizadevala za razširjanje tiskarstva, ker jej je bilo najbolje orodje za pospeševanje kerščanske olike in za povzdigo pobožnega življenja med narodom. Med prvimi knjigami je največ pravno-podučnih in pobožnih, pridigarških, molitvenih itd. (Še celo pred tiskarstvom so se enake knjige po prepisih širile.) Kako blagodejno je takrat vplivalo tiskarstvo na splošno pravnost in pravo oliko, dokler je bilo še povsem v službi sv. cerkve! Kako pa zdaj mnogokrat razdira in podira s satanskim pohujšanjem!

Memogredé naj omenimo, da Janssen vé za enajst nemških natisov psalmov do l. 1513, za pet in dvajset raznih natisov sv. evangelija do l. 1518, in da je bila cela biblija v nemščini tiskana najmanj dvajsetkrat, preden se je luteranstvo pričelo. Kolika je tedaj prederznost Lutra in njegovih priveržencev, ko terdijo, da še le Luter je sv. pismo „izpod klopi izlekel“!

Da se je duhovščina za šolo veliko zanimala in pečala, nam kaže med drugim „izpraševanje vesti“ (Beichtspiegel) iz 15. stoletja, v katerem

*) „Seelenführer“ pravi nekje: „Alles volck wil in yetziger zit lesen und schriben, und es ist lobelich und geraten, wan es gute Bucher sint, aber nit lobelich, wan es sint böse“ itd. V l. 1486 izdani knjigi „die heyiligen rayssen ghen Iherusalem“ se bere, da ni že konca ne kraja „nüwe bücher zu machen. Gelert und ungelert schriben gedicht und machen bücher, das kleffig alt wib, der sinnlos alt mann, der schwetzig sophist, so all menschen vermessen sich zu schriben, zu ryssen die geschriff und wollen andern sagen, das sie selber nit wissen noch verstan“.

se bere vprašanje: „ali je sošolcem papir ali peresa kradel?“ Razvidno je to iz katekizma od l. 1470, ki opominja, „man soll die Kinder frühzeitig zur Schule schicken bei ehrbaren Meistern“. Kaplan Ivan Wolf svari v svoji knjižici od l. 1478, naj otroci učitelje ravno tako spoštujejo in ubogajo, kakor svoje stariše, in naj nikar ne bodo hudi na nje „darum, dass sie dieselben gehauen“, ravno tako so tudi stariši grajani, ako nočejo, da bi učitelj otroke kaznoval.

Vse to pač kaže, da so bile ljudske šole, pa da jih je bilo veliko. In da so bile pridno obiskovane, so tudi dokazi. Tako se n. pr. pritožuje l. 1491 nek „Meister der Lese- und Schreibschule“ v Xanten-u, da pri tolikem številu učencev s svojim pomočnikom ne more izhajati; na to odloči mestni svet njemu in „mojstru“ druge mestne šole družega pomočnika; v Wesel-u je l. 1494 bilo 5 učiteljev, ki so učili „brati, pisati, računati in cerkveno petje“. Tudi deklishe šole so bile v nekterih krajih pridno obiskovane. Neko odgojišče v Xanten-u je l. 1497 štelo 84 plemenitih in meščanskih učenk.

Nikakor ne smemo pozabiti tudi mnogoštevilnih šol po samostanih raznih krajev in raznih zadrug. Kajti, če tudi se ne da tajiti, da sem ter tje nekteri niso živeli po svojem samostanskem poklicu, moramo vendar reči, da strašanski propad samostanskega življenja, kakor se nam mnogokrat popisuje, je le izmišljija protestantskih in drugih katoliški cerkvi sovražnih pisavcev. Ali menite, da bodo tisti, ki še za sedanje redovnike le ene lepe besede nimajo, hoteli pravično soditi one, ki so pred štiristo leti živeli? Takim je, če o kakem aposteljnu slišijo, vedno le Judež izdajalec na mislih. Kaj so n. pr. naredili iz poštenega, gorečega in korektnega dominikana Tetzela? Vse zgodovine po versti ga dolžijo, da je napačno oznanjal in razlagal cerkvene odpustke, ter on nekakšno provzročil Lutrov odpad. In vendar ni ne to, ne drugo očitanje zgodovinsko dokazano, marveč uprav zdaj v „Neue und alte Welt“ prav mično dokazuje ravno nasprotno W. Hermann.

Če tedaj še samostanske šole v poštev jemljemo, mora biti vsak nepristranski poštenjak prepričan, da je bilo zlasti ob koncu srednjega veka ravno pred Lutrovim nastopom za ljudske šole dobro poskerbljeno (tudi po deželi imenuje Rolfus v Real-Encicl. mnoge kmečke šole iz tistega časa); vsakako pa je bilo najlepše upanje, da se bode delo s tako vnemo pričeto na vse kraje med priprosto ljudstvo vspesno razširjalo — toda priderli so verski viharji, politični vertinci, pa vojskini strel in grom — in šlo je spet rakovo pot!

Pa še enega faktorja ne smemo prezreti, ki je bil, je in bo vsak čas nenadomestljivi pogoj šolskega napredka; kdo ga ne ugane? — nervus rerum — blagostanje! Vsak vé, da skerb za vsakdanji kruhek še tako zvanim višim duhovom omami in zatare vnemo za vzvišeno

dušno delovanje, kaj pa še le priprostemu kmetu delalcu? Vsak učitelj pač vé povedati, kako ga zaderžuje v podučevanju — revščina, beračija ljudi, med katerimi mu je delovati! V času pa, o katerem smo tu govorili, pa tega ni bilo. Janssen takratno premožnost tako vabljivo popisuje, da smo primorani, ne milovati, kakor Böhm, ampak zavidati ono dôbo, ki je imela pripomočke brez sile šole zidati in šolarjem obleko in hrano dajati. Tudi učiteljem se ni bilo pritoževati: „Bis zum Ende des Mittelalters werden, was gewiss beachtenswerth, nirgends Klagen über unzureichende Besoldung von Seiten des Lehrerstandes laut“. (Dalje sledi.)

Jernej Kopitar.

Kar je o Slovencih učil Kopitar, to pripoznava A. Mažuranić, to terdi Fr. Kurelac, to kaže M. Valjavec v živih vzgledih na pr.: „Narodne pripovjedke skupio u i oko Varaždina“ (1858. 8. str. 315); isto poterjuje dr. Miklošič, ki o teh in enacih zbirkah v „Slav. Bibliothek“ (II. str. 196. 170) piše: „Die vorstehenden zwölf chorvatisch-slovenischen Märchen sind aus einer grösseren Sammlung von Märchen entlehnt, welche Herr Mathias Valjavec in der Umgegend von Warasdin aufgezeichnet hat. Ihr Werth beruht a) auf ihrer Bedeutung für slavische Mythologie . . .; b) auf ihrer Bedeutung als Proben jener Abart des slovenischen, welche durch den Einfluss des serbischen und chorvatischen entstanden, in Provinzialcroatien gesprochen wird“ (S. 151 — 170; Volkslieder S. 303 — 307; cf. Izgledi slovenskega jezika na Ogerskem . . Letopis Slov. Matic. I. 1874 str. 102 — 155; I. 1877 str. 92 — 131; Slov. Glasnik; Pučke Novine itd. .). —

Da so stanovniki, ki so po omenjenih krajih nekdanj zvali se Slovenci, v istini Slovenci, to spričuje še dan danes kajkavščina — njihova domača govorica. — Hervatje štokavci te Slovence opisujejo za modre in dobre, ker so iz ljubezni do narodne vzajemnosti pustili svoje starodavno ime in narečje ter sprejeli njih književno štokavščino in ime hervatsko; s Kopitarjem vendar — „jure dolemus provincialem Croatiam, cujus caput est Zagrabia (Hesych. str. 62)!“ — In to — zakaj? — Ker so nje stanovniki od tedaj malo da ne do sedaj v nekakem nenaravnem stanu. — Doma kajkavci težko umevajo javno štokavščino ter z njo verlo napredovati ne morejo. Vsled tega je nastal preširen prepad med prostim ljudstvom in učenjaki hervatskimi. — „Jao si ga ovcí, kój svoje runo bude težko!“ — To resnico poterjujejo tožbe hervatske, da naš „puk je neuk i siromašan“ (Obzor 1880), in celo do-brotvorne naprave, s kterimi se ponašajo, na pr. društvo sv. Jeronima, ktero si pri napol večem rodu in pri mnogo lepših podporah priméroma le malo in polagano vzmaguje. V tem smislu poprašuje Kurelac: „Kako

to, da u nas nauk nikako cvasti neće?“ — Nasproti pa mu je knjiga slovenska pri tolicih neprilikah in v tolikem siromaštvu pogodna i mila „ruža usred trnja“ (cf. Slovénška družba sv. Mohora). — Kje je temu iskati vzroka? Ondi, kjer ga je prerokoval Kopitar (cf. Dopisovanje njegovo kajkavskemu pisatelju Kristianoviču, po Kukuljeviču priobčeno v Arkivu l. 1875. XII. str. 53 — 56), in ž njim vred smem v tem oziru klicati vsakteremu hrovaškemu pisatelju blage volje: „Memento, quia populus es, et in populum revertere“ (Klein. Schrift. 163)! In kar sem pisal l. 1861 v gimnazijskem izvéstji Ljubljanskem v sestavku: „Slovnice slovenskega jezika“ (str. 24), ponavljam še danes. Naj bi bil dr. Lj. Gaj v kajkavskem l. 1835 pričetem narečji napredoval (pravopis bi se bil vredil sam po sebi), lahko bi bili Slovenci in Hrvatje sedaj v književnosti vže zedinjeni, vsaj je vprav kajkavščina tisti most, po katerem le morejo Hrovatje čez Kolpo in Savo do Soče in Drave! A to resnico imajo sosedje naši bratje doslej vse premalo v čislih. Prazno in brez vspeha je vse nasprotno učeno dokazovanje (cf. Vienac 1880); pogledjte le v nekdanje slovstvo in vsakdanje ljudsko (pučko) občevanje. Nas Slovence in Hrovate obrača na zedinjevanje i rod i dom i slovo i pismo i vera; Serbe pa odvräča od Hervatov i pismo (Cirilica) i vera (pravoslavje)! To je čutil Kopitar, iskreno želež, naj bi v pravopisji zedinili se na jugu vsi latinsko pišoči zapadni rodovi slovanski, in — kdor s tega stališča presoja njegovo dejanje in nehanje, priterjuje mu, ne sicer v zabavljivi obliki, vendar pa v stvari tudi po glasoviti borbi ilirski in posebej hrovaški. —

h) Osmä književna borba bila mu je novoslovenska. — Vže prvo njegovo slovstveno delo — slovnica l. 1808 — nastalo je vsled nekake borbe z Vodnikom, ktereга je v listih do svojih prijateljev rad obiral, dasiravno se ž njim očitno ni prepiral. — Vživo zdelal je v njej ubozega patra Marka Pohlina (gl. Jezičn. XIV. 1876. str. 33). Jednako pri sercu mu je bil Jan. Nep. Primic (r. 1785, u. 1823), čegar gorečnost za slovenščine vzbujö in povzdigo hvali na pr. l. 1812 v „Vaterländ. Bl.“ v spisku: „Windische Sprachkanzeln in Grätz*). . besetzt in der Person des Herrn Lycealbibliotheks-Scriptors Johann Primic mit einem jungen hoffnungsvollen Professor, den eine Vorliebe und ein Enthusiasmus für seinen Gegenstand beseelt, wie er jedem Professor für sein Fach nicht nur zu verzeihen, sondern sogar zu wünschen ist“ (Klein. Schrift. 193 — 196). V sestavku „Slavische Sprache in Innerösterreich“ pa se nahaja (str. 211 — 228) razsodba, ktero je Kopitar priobčil l. 1813 v „Wien. allg. Literatztg.“ o knjigi: „Deutsch-

*) Gradec, Deminutiv von grad (die Burg), daher das helle a in Graz, was man durch ä anzuzeigen sucht (Grätz), damit diese Baiern es nicht Groz (wie Voder, i hob's g'hobt) lesen.

slovenisches Lesebuch etc. Nemško-slovenske branja etc. Herausgegeben von Johann Nep. Primitz, öffentlichem Professor der slovenischen Sprache an dem Lyceo zu Grätz (1813. 146 S. 8).“ — Brusi mu v njej dokaj gorke, a vmes sproti popravlja napake ter kaže, kako se to ali uno dobro glasi in piše slovensko. V prikaz in poduk bodi to-le:

„Die Vodnik'schen und Jarnik'schen Gedichte ehrenvoll angenommen, muss Recensent bekennen, dass er oft mehrere Seiten lesen musste, bis er auf einen durchaus echt slovenischen Satz stiess. Durchgängiges germanisieren und Soloecismen aller Art characterisieren diese Schrift. Recensent will Beispiele geben, sowohl um sein Urtheil zu begründen, als um Herrn Primitz willkommene Berichtigungen (bei seiner sichtbaren Liebe zur Muttersprache traut er ihm wirklich so viel Selbstverläugnung zu) an die Hand zu geben, und endlich, um die Ehre seines unter dem Volke auf dem Lande noch in voller Reinheit blühenden, nur in Büchern durch ungeschickte Schriftsteller verunstalteten Dialekts zu retten (S. 213)“. Po teh treh razlogih mu našteva napake gledé na nemški ali nemškutarski spolnik, na osebne in svojivne zaimke, v katerih se slovenščina lepše vjema z latinščino, na dvojino; p.: nam. te zadnje vertne vrata reci ali piši prav po slovenski: zadnje vrata na vertu ali vrata zadej na vertu; nam. skoz te velke vrata rec. pri velikih (vélikih) vratih; der kleine Valentin, slov. Tinčik, Valentinčik, der kleine freundschaftliche Josef prijazni Jožik. — „Der Begriff klein liegt ja im slovenischen schon in dem Ausgange des Wortes čik, ič, eč, ek, wozu also noch mali oder gar te mali? — Selbst das Kopitar'sche (Grammatik Seite 215): Ktiro kravo si drajši prodal, to pisano al to černo? ist nicht im Geiste unseres Dialektès (popravlja si sam); unser Landmann sagt: Ktero kravo si drajši prodal, brezo al dimo?.. On bode bogat, kakor pes rogat.. On je zvit ko gerča. Slov. Bo bogat kakor pes rogat.. Zvit je ko gerča.. Ti mi naprej prideš s tvojim (svojim) življenjam kakor polž; der Stockslovene sagt: Tvoje življenje (življenje) ino pa polžje . .

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

● neprodinosti (potapljalni zvon).

(Dalje.)

Učitelj položi knjigo na mizo in reče: G! položi na isto mesto, kjer je ta knjiga, drugo knjigo, a ne da bi prvo proč vzel! — G. Tega ne morem storiti. U. Na mesto knjige ne moremo druge položiti, ako ne vzamemo prve proč. Ponavljaj to ti in ti! — U. Vsedi se tje, kjer sedi L., T! — U. Na mesto, kjer sedi jeden učenec, se ne more vsesti

ob istem času drugi. Ponavljaj to ti in ti! — U. Postavi stol tje, kjer stoji klop, B! — U. Na mesto klopi ne moremo postaviti ob istem času stola. Ponavljaj to ti in ti! —

U. Ali moreš na mesto kacega trdnega telesa ob istem času postaviti drugo telo? R!

U. Ker ne moremo na mesto trdnega telesa ob istem času postaviti drugega, pravimo trdna telesa so neprodinra. Ponavljaj to ti in ti! —

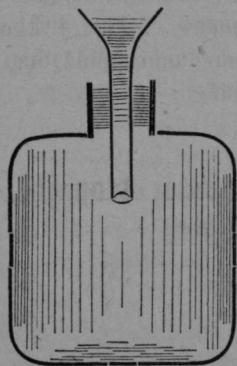
Kar je učitelj dozdej osvetlil, zbere skupaj, tako-le:

Na mesto, kjer leži knjiga, ne moremo ob istem času položiti druge; kjer že sedi človek, ne more drug sedeti; stol ne more stati, kjer je že klop. Trdna telesa so neprodinra. Ponavljaj to ti in ti!

V a j e.

Povejte še druge primere, iz katerih izpoznamo neprodinrost trdnih teles! — Ali je stena neprodinra, ker moremo v njo zabiti žrebelj?*)

Poskus. Učitelj nalije polovico kozarca z vodo in prilepi na njega pri vrhu vode konec papirja. — Kako visoko stoji voda v kozarcu? M! — U. (vzame precej velik kamniček v roke in ga izpusti v kozarec.) Kaj sem zdaj storil? S! — U. Ali še stoji voda samo do popirčka? K! — U. Voda se je umaknila kamničku. Ali moreš na mesto vode dati ob istem času drugo telo? K! — U. Na mesto vode ne more ob istem času biti kamniček; voda je neprodinra. Ponavljaj to ti in ti! — U. Ako utopimo telo v kozarcu vode, ali olja, ali kake druge tekočine, stopi tekočina kviško. Na mestu tekočine ne more ob istem času biti drugo telo; tekočine so neprodinre. Ponavljaj to ti in ti.

Poskus. Učitelj postavi steklenico na mizo, obvije cev lijaka prav tesno s popirjem takó, da v vrat steklenice vtaknena, ne more zrak memo nje iz steklenice. **) — Kaj sem utaknil v vrat steklenice? S! — U. Kaj je v steklenici? M! — M. V steklenici ni nič — U. Nekaj je pa vendar v steklenici, kar sicer ne vidimo; kaj je to? P! — U. Hočem vam steklenico z lijakom narisati. — Zdej jo pa še vi narisajte! — U. (vlije hitro vode v lijak). Ali teče voda v steklenico? E! — U. Voda

*) Netoliczka omeni na nekem mestu svoje metodike: „Pri tej priložnosti moram omeniti, da naj bi fizikarji zastareli izraz „neprodinrost“, katerega otroci težko umé, zamenjali z drugim“.

**) Ako popir nekoliko zmočiš, da se napne, potem to namero gotovo dosežeš.

ne more v steklenico, ker je zrak v njej. *) Ali je zrak tudi neprodiren? K! — U. Povej še jedenkrat, kakó smo neprodirnost zraka pokazali. R! — R. Vzeli smo lijak, obvili njegovo cev prav tesno s popirjem in jo utaknili v vrat steklenice takó, da memo lijaka ni mogel uhajati zrak; potem smo vlili hitro vode v lijak in zapazili smo, da skorej vsa voda ostane v njem. — U. Ponavljaj to ti in ti! —

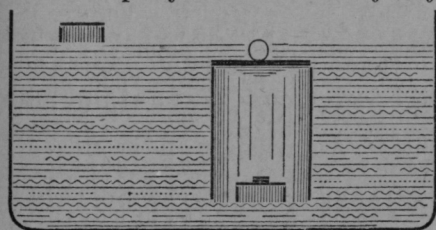
U. Zrak in drugi plini so tudi neprodirni, ker na njihovo mesto nemoremo dati obistem času drugzega telesa. Ponavljaj to ti in ti! —

U. Ali so trdna telesa neprodirna? B! — U. Ali so tekoča telesa neprodirna? C! — U. Ali so plinjava telesa neprodirna? A! — U. Ali so vsa telesa neprodirna? O! — U. Ker so vsa telesa neprodirna, imenujemo neprodirnost občno lastnost. Ponavljaj to ti in ti! —

Učitelj pove vse, kar je debelo tiskano, skupaj, in pusti, da učenci ponavljajo.

Pripravljalni poskusi za potapljaljski zvon.

Učitelj postavi na mizo precej globoko posodo iz stekla, katera je deloma napolnjena z vodó. Kaj stoji na mizi? L! — Narisajmo to! **)

— U. (dane na vodo košček plute). Kaj plava na vodi? H! — U. (položi košček popirja na pluto). Kaj sem položil na pluto? A! — U. (povezne kozarec čez pluto, in ga potisne pod vodo). Kaj sem zdaj storil? R! — U. (vzdigne pazno

kozarec iz vode). Ali se je zmočil popir, ko smo potisnili kozarec pod vodo? T! — Zakaj se ni zmočil popir? P! — U. Narisajmo to kar smo storili! — U. (dane na pluto svečo in jo prižge). Kaj vidiš zdaj na pluti? Z! — U. (povezne precej veliko steklo ***) čez svečo in ga potisne pod vodo). Ali še gori sveča pod vodó? T! — U. Ali je prišla voda v kozarec? G! — U. Zakaj nij prišla voda v kozarec? S! — U. Čez nekoliko časa je vendar sveča ugasnila, ali kakor pravimo zadušila se je. Sveča le toliko časa gori, dokler je v zraku kislec, nek plin. Ponavljaj to ti in ti! — U. Naredimo še jedenkrat ta poskus, da opazujemo prikazen še bolj natančneje. (Ko sveča ugasne.) Ali nij čisto nič vode v

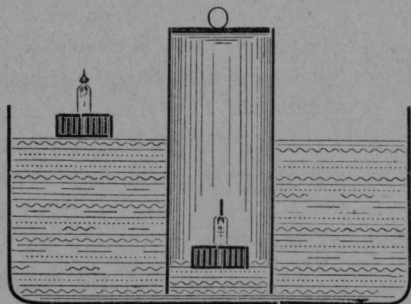
*) Ako je cev lijaka precej široka, uhaja včasih zrak iz steklenice skoz njo v mehurčkih; kedar mehurček uide, kapne nekoliko vode v steklenico. Tako kapanje gotovo dosežeš, ako steklenico malo stresneš.

**) Risanje je za zorno pouko jako važno; ž njim tako rekoč sestavljamo aparate iz njihovih delov, vežemo prikazen na jedno mesto, utisnemo poočevano prav živo v spomin učenca i. t. d.

***) Ako je steklo majhno, sveča prehitro ugasne.

kozarec stopilo? (Učitelj vzdigne kozarec toliko, da je spodnji rob ravno še pod vodó.) Iz kozarca je izginilo okolo jedne petine zraka; ta del zraka je porabila sveča za gorenje in imenujemo ga kislec. Ponavljaj to ti in ti! —

U. Narisajmo to! — U. (popravlja še jedenkrat ta poskus z visokim kozarcem, zapre kozarec od zdolej sè stekleno pločo,*) ga obrne in postavi na mizo). Kaj je porabila sveča za gorenje? Z! — U. (utakne gorečo svečo, katero ima na dratu, v kozarec). Ali gori tudi sveča v ostalem delu zraka? V! — U. Ta del zraka, kateri zaduši gorečo svečo, imenujemo dušec. Ponavljaj to ti in ti! —

U. V zraku je jedna petina kisleca in štiri petine dušca. Ponavljaj to ti in ti!**)

U. Iz neprodornosti zraka si razlagamo, zakaj voda ne stopi v poveznjen kozarec, ako ga potisnemo pod vodo; pod njim se popirček na pluti ne zmoči, goreča sveča še nekoliko časa gori, potem pa ugasne, akoravno se stenj ne zmoči. Ako čez nekoliko časa vzdignemo kozarec toliko kviško, da je rob ravno še pod vodó, zapazimo, da voda v njem stoji više; izginilo je blizo jedna petina zraka. V ostalem zraku ugasne sveča. — Zrak obstoji iz dveh plinov, iz jedne petine kisleca in iz štirih petin dušca; kislec je potreben za gorenje, katero pa dušec duši. Kjer sveča ne gori, tam tudi človek ne more dihati; brez kisleca torej človek ne more živeti. Ponavljaj to ti in ti! —

Potapljalni zvon.

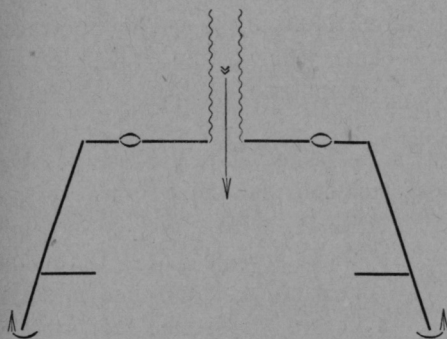
Ako bi bil kozarec tako velik, da bi se v njega mogel vnesti človek, bi v njem tudi človeka lahko pod vodo pogreznili, ne da bi utonil. Pa kaj bi se vendar zgodilo s človekom v tej posodi pod vodó, ko bi mu ne privajali čistega zraka? A! —

Naredili so tako napravo, v kateri se človek podaja na dno morja in imenujejo jo potapljalni zvon. Ponavljaj to ti in ti!

Potapljalni zvon je štirivoglata omara iz litega železa, katera je od zgorej ožja, kakor od spodej. — Ponavljaj to ti in ti! — Ta omara nima dna, ob stenah ima klopi in na vrhu luknje z močnim steklom zalepljene. — Ponavljaj to ti in ti! — Po cevi iz kavčuka privajajo čist

*) Zato naj bo kozarec brušen.

***) Ta poskus naredi tudi, ako bereš v berilu o zraku in njegovih delih.

morejo utopljene stvari iz dnó morja na vrh spraviti in tudi pod vodó zidati. Ponavljaj to ti in ti! —

Učitelj zdaj ponavlja vse o potapljskem zvonu skupaj in pusti tudi učence ponavljati. (Dalje prih.)

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

(Dalje.)

Skladje ali besedoslovje obsega 12 paragrafov. Kar se tiče tvarine v prvih dveh paragrafih t. j. I. glasovne menjave in II. izpeljave, hoče se mi zazdevati, da stoji več tú zaradi sistematičnega sporeda, nego da bi se na teh malobrojnih zgledih dalo kako pravilo ali v obče kako ravnilo priučiti, po katerih se ločijo ali uspoznavajo korenike od rastlik, po katerih bi se mogel uspoznati ter umevno ločiti koren od debla in obrazila ali pritikline. Dasi se na tem kaže, kako se besede v obče sestavljajo in izpeljujejo, vendar tukaj ne koristi mnogo, ker vednost in zmožnost učencev na tej stopnji je še preskromna, da bi mogli razumeti n. pr. menjavo in izpeljavo iz „tr u“ — tr a v a ali, da se iz „m r z“ izpeljuje m r a z itd. Mogoče, da se bodo učenci, kateri bodo pozneje prestopili v srednje šole, spominjali na ta dva paragrafa in razumeli njih jezikoslovni pomen, pa še tú bo v nižih razredih dober uspeh odvisen od kakega pogojnega — „če“.

Kakor je dvomljiv hasek, katerega bi utegnila učna tvarina v teh dveh paragrafih učencem na tej stopnji pustiti, toliko zanesljivejše in vspešnejše bodo širile vednostno krožje — vaje v izpeljavi samostalnikov iz raznih besednih plemen s pritikanjem raznih obrazil; te vaje priučé urnost in gibčnost jezikovo po vporabi in posluhu. Ker je za vsako posamezno pritiklino navedenih le malo besed, iz katerih se s pomočjo obrazil speljujejo samostalniki, se morejo po teh zanesljivih zgledih take vaje po temeljiti razpravi potrebi primerno razširiti.

Gledé izgledov, vaj, nalog, mi je tudi tukaj, kakor že na enih krajih pred, omeniti, da se mi ne zdé posebno pripravni; eni niso praktični.

N. pr. delajo se samostalniki z obrazilom jak iz konj, krava itd. Iz konj — nastane konjak; iz krava — kravjak (ali kravnjak).

Kaj naj pomeni kravjak? — hlev? Kje se govori kravjak? Izpeljava iz učenega stališča, a v vsakdanjem govoru nepoznana novost. Taki izgledi zadostujejo jezikoslovcu; a osemletnemu dečku še ono prej priučeno omajajo.

Kakor praktična izpeljava samostalnikov, tako je tudi prav primerna izpeljava pridevnikov: tvarina je svojemu namenu vsestransko obravnavana in z obilimi nalogami obskerbljena. Škoda le, da se sem ter tje vpletajo nenavadni izrazi, oblike, ki se med prostim ljudstvom ne rabijo posebno pogosto, izreki ali verzi — če tudi veljavnih mož, so vendar otrokom na tej stopnji prav težko ali celo — neumljivi. N. pr. Meso goveda se pravi goveje meso.

Dasi se izraz za govejo živino sliši v razni obliki: goved — govedi žensk. (tudi goveda — govede žensk.) in govedo — sr. sp. vendar rodilnika (govedo) — goveda ni slišati v vsakdanjem govoru.

Sestava: „Lep nebesa dar je luč oces“ se mi zdi nekako zamotana, da otrok pomen tega stavka težko uspozna. Tukaj ni toliko na sporedu besed, kakor jih je kak veščak v pesmi zapisal, temuč na lahkej umevnosti stavka, na navadnej rabljivosti oblike, iz katere izpeljati hočemo pridevnik.

Rodilnika „nebesa“ (imenoval. — nebo), dasi slovniško pravilnega, v enakej sestavi med prostim ljudstvom vendar ne slišimo. Izgledi pa, kateri hočejo po najkrajšej poti svoj namen doseči, morajo biti skoz in skoz umevni. Trebalo bi toraj učencem pomen stavka razložiti, nenavadni spored besed, in obliko rodilnikovo (dasi se še dosedaj ni nič sklanjalo), potem še le bi se mogel iz samostalnika izpeljati zaželjeni pridevnik.

V naslednjem paragrafu se izpeljujejo pridevniki več del iz samostalnikov s pritiklinami, ast|| en|| én|| in nji||. Vsaka versta izpeljav se primerno pojasnuje in uterjuje s prav pripravnimi vajami in nalogami.

Oblika žličnjak se v navadnem govoru tudi ne sliši — pač pa se govori po Kranjskem in Štajarskem žličnik in žličnjek. (Slovar J. ima žličnjak na prvem in žličnik še le na drugem mestu.)

V 6. §. se navaja sestava besed v obče. Tú se rabi „jabelka“ ženskega spola in ne „jabelko“ sred. sp. Ta oblika jabelka žensk. spola (kakor tudi otrok sred. sp., jajca — jajce žensk. sp.) se pa na slovenskem Štajerji skoraj brezizjemno rabi. Na gorenjskem Kranjskem pa se sploh govori „jabuk“ mož. sp. Ktera oblika ima naj več veljave ali naj več priveržencev v vsakdanjem govorjenji, v to pretresovanje se jaz ne bodem spuščal.

Sestava samostalnikov, pridevnikov in sestava s predlogi, se obravnava v naslednjih treh paragrafih; tudi pojasnjevaajočih nalog ne manjka.

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Iz seje c. k. dež. šl. sveta za Kranjsko dné 26. februarija 1880.

V porazumljeni s kranjskim dež. odborom in mestnim magistratom v Ljubljani določuje se osnova za namestovanje učiteljev, plača za namestovanje (namestnina) in nagrada za nadvèčno podučevanje (nad najvišo dolžnost) na ljudskih šolah, kar se predlaga na višje mesto.

Na podlagi dotičnih pozvedeb in mnenja kranjskega deželnega odbora, kar se tiče, da se občina izšola iz šolskega okolišča in napravi samostalna šola, privoli se občini naprava nove šole; novi šoli se ima določiti vsolan okolišč.

Prošnja učiteljske udove za četertletno pogrebno se usliši.

Sklepalo se je o pokojnini iz milosti bivšemu pomožnemu učitelju.

O poročilu c. k. okrajnega šl. sveta, kar se tiče poldnevnega pouka na dvorazredni ljudski šoli, naročilo se je, da je treba še nekaj pozvediti.

Prošnja ljudskega učitelja za učiteljski izpit se ima predlagati na višje mesto.

Na podlagi poročila c. k. deželnega nadzornika o nadzorovanji nekaterih ljudskih šol, razpošiljajo se dotičnim c. k. okrajnim šolskim svetom primerni nakazi.

Pozivi zastran šolskih zamud, prošnje za denarno pripomoč in nagrado se razrešujejo. —

Zrelostno spričalo (Reifezeugnis) zadostuje za stalno umeščenje podučiteljem.

Z odloko 3. januarija t. l. št. 16981 je ministerstvo za uk in bogočastje določilo tako-le: Po §. 48. drž. šl. p. 14. maja 1869 zadostuje spričalo zrelosti podučiteljem, da se stalno umeščajo, in po §. 50 te postave imenuje stalne podučitelje na javnih ljudskih šolah deželna šolska oblast po predlaganju v to opravičenih (Praesentationsberechtigten). V oçigled tem postavnim določilom ne more več dvoumno biti, ali se morejo predlagati za stalne podučitelje tudi taki, ki imajo samo spričalo zrelosti, dalje, je-li dež. šl. svet opravičen imenovati take podučitelje sè stalnimi.

Deželne šolske postave ne morejo preurediti teh določil drž. šl. postave, tako da bi bile ukraçene pravice predlagateljev ali oblast dež. šl. sveta; in v resnici se to ni spremenilo. Ne postava o šl. nadzorstvu dné 24. sveçana 1873, niti §§. 1—15 učiteljske postave 19. dec. 1875 (za Češko) nimajo kacega določila, katero bi vtlesnilo zgoraj imenovano pravo predlagateljem in dež. šol. svetu, pridobljeno na podlagi šl. postave, in §. 16. navedene dež. šl. postave, ki se določno ozira na prejšnje §. 15. ni takšen, da bi mogel premeniti derž. šl. post. Kar se tiče natanjih določil, katera ima uterditi po III. odstavku §. 50. derž. šl. post. deželno zakonostavstvo, umeje se samo ob sebi, da ne morejo obsegati kaj tacega, kar bi preuredilo derž. šl. postavo, marveç uravnavajo le umeščenje in vdeleženje teh, ki šolo vzdržujejo v mejah principièlnih ukazov. Za stalno umeščenje podučiteljev sè zrelostnim spričevalom, govori tudi ta okoljščina, da se po §. 38. derž. šl. postave tirja spričevalo učiteljske sposobnosti od tistih, ki hočejo biti umeščeni za učitelje. Gesetzblatt f. V. und B. Oesterreichs 1. März 1880.

V seji šl. odseka drž. zb. v saboto 6. m. m., je dejal minister Konrad, da ne zadostuje, da bi se pri šolskeji dolžnosti olajšalo upravnim potom, to ne sme

nasprotovati državnim zakonom. Nekateri poslanci so potem opominjevali, da mora razloček biti med mestom in deželno, kar se tiče šolskega obiskovanja. Poslanec Klun je rekel, da korist novodobnega šolstva ni v primerji z žertvami, katere se nalagajo prebivalstvu zaradi šolstva . . . . Poslanec Lienbacher je potem nazaj vzel svoj drugi predlog. Čelakovski pa je predlagal: §. 21. dr. šl. p. naj se glasi: Šolska dolžnost traja od 6. do 14. leta. Iz šole pa smejo otroci stopiti le tedaj, ako so si prilastili znanja ljudske šole, namreč: čitati, pisati, številiti. §. 75. pa naj bi določeval, da zavolj različnih deželnih in krajevnih razmer smejo deželni zastopi to določbo prenarediti.

Šolska mladež pa kletvinja. Kralj. deželna vlada v Zagrebu (odel za bogočastje in nauk) je 20. febr. t. l. izdala naredbo, v kateri se vsi ravnatelji in učitelji ljudskih šol pozivajo, naj po vsej moči odpravljajo kletvinjo med šolsko mladino, in naj dotične za vsaki slučaj ostro kaznujejo. Tudi med slovensko šolsko mladostjo se ne pogrešajo, kateri nespodobno preklinjajo in priporoča se vsem pravim prijateljem in vzgojevateljem šolske mladine paziti na to razvado in pregreho.

Gospod vitez Kalina, bivši dež. predsednik za Kranjsko, je imenovan za c. k. namestnika za Marsko in na njega mesto pride gospod Andrej Winkler, dvorni svetovalec pri najvišem upravnim sodišču na Dunaji.

Matične knjige za leto 1879. Knjige, katere so prejeli udje »Maticе slovenske« za lansko društveno leto, so: 1. »Letopis«, vredil dr. J. Bleiweis. 2. »Znanstvena terminologija«, spisal M. Cigale. 3. »Germanstvo in njega upliv na Slovanstvo v srednjem veku«, spisal J. V. 4. »Raznim delom pesniškim in igrokaznim J. Koseskega dodatek«. Ustanovnikom »Matičnim« dodala se je vrhu navedenih štirih knjig še »Slovnica hrvatska«, spisal prof. Marn v Zagrebu. Občni zbor bode **14. t. m.** ob 4. uri popoldne.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V šolskem okraju Radovljiškem. Na 3razredni ljudski šoli v Radovljici se stalno umeščata 2. in 3. učitelj, dosihmal začasna, prvemu je plača 500 gold. a drugemu 450 gold., stanovanja ni; Na 1razredni šoli na Dobravi pri Kropi razpisuje se v stalno umeščenje učiteljska služba (dosihmal) začasno, l. p. 400 gold. in stanovanje. Začasno se umešča učitelj na 1razredni šoli v Dolgem, l. p. 400 gold. in stanovanje. Prošnje do 14. aprila 1880 pri c. k. okraj. šl. svētu v Radovljici.

V šolskem okraju v Kranji. Na 4razredni ljudski šoli v Kranji se razpisuje 4. učiteljska služba, l. p. 450 gold. Prošnje do 30. aprila pri c. k. okraj. šl. svētu v Kranji.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gdč. Emilija Gusl, učiteljica v Kerškem, pride za podučiteljico na dekleško šolo v Ljubljano (stalno). Pomožna učiteljica sta umeščena: g. F. Povše, dosihmal v Dolgem, v Spodnji Log (Unterlag) in L. Schott v Hotič pri Litiji. — † Matevž Mrak, učitelj v pokoju, je umerl na Dolgem (Lengenfeld) 25. marcija. N. v m. p.!

 Današnjemu listu je pridejan „Kazavec“.